

Kmetijske in rokodelske Novice.

Na svetlobo dane od c. k. krajske kmetijske družbe.

Tečaj VI.

V sredo 24. večičiga travna 1848.

List 21.

Presvitlimu našimu Cesarju
milimu očetu

FERDINANDU PERVIMU. *)

Na posipu mest sovražnih
Slavno Davorske je péti,
Ter z močjó orožij važnih
Tuje zemlje preotéti.

Alj deržav véz zvézan s silo
Na kak tanjki visi niti!
Saj je za svobodo milo
Vsak pripravljen kri preliti.

Le prestol, nad ktérim mira
In ljubézni véneec dragi
Lesketá, od kódarj zvirá
Vsi deržavi stan rés blagi;

Ta prestol je stanoviten
In na sivi zidan skali,
Ta stoji nepredobiten
Prot sovražnikov navalí.

In med tém slovi prestoli
Orel Avstrije dvoglavni;
Kjé vladár je milji, bóljji?
Vérnost Avstrii bod' slavni!

Kar Habsburški preddedovi
Si pravično pridobili,
To mogóčni njih sinovi
So z ljubéznijo ohranili.

Če Rudolfovičev děla
Berés, našel bóš pravične,
Vidil — de minulost vzéla
Ni ljubézni nam resnične.

Ferdinand, vnuk Carov silnih,
Poln ljubézni nam kraljuje,
Ter dobrót nam neštevilnih
Védno z milostjo daruje.

Domoródna de Modrica
Miljši poje pésmi krasne.
De domača govorica
V lastnim kraji ti ne vgasne;

To, Slovénija premila
To in dobróte neštevilne
So Njegovih rók darila:
Hvale Mu tedaj obilne!

Prédniki so Mu slovéli
Tud, bijóč' pravične bóje;
Ferdinandu pa ti děli
O mir, véneec slave svoje!

Vsemogóčni Oče mili!
Ti z modróstjo Ga obdari,
Ti podaj pomóč Mu v sili,
De mogóčno gospodari.

Naj živi še léta mnóge
Ferdinand naródam k sréči!
Naj Mu iz podlóžnih slóge
Móč izvira védno véči!

Ako bi pa zadonéti
Vtégnil bojni róg, in sine
Vérne vabil na-se vzéti
Brambo kralja, domovine:

Takrat bi Slovénec tudi
Ne kerví mudil preliti,
Ne mudil bi s silo, s trudi
Cara, dóm osvoboditi.

A. Pirnat.

Kakošne poslance bomo za Dunaj volili?

26. dan prihodnjiga mesca (rožniga cveta) se bo začel veliki deržavni zbor na Dunaji, od kteriga ste že slišali; za ta zbor bodemo mogli ob kratkim poslance voliti po vodilih, ktere se nam bojo na znanje dale.

Iz vsih cesarskih deželá bojo poslanci vkup prišli in se bojo na Dunaji združeni posvetovali zastran vsiga, kar bo naše prihodnje postave, davke i. t. d. zadevalo.

Kako se moramo pri volitvi poslancev obnašati, nas bo podučila volitna postava, ktera nam bo posebej ozna-

njena. Od téga tedaj ne bom govoril, ampak pomeniti se hočem malo z vami, kakošne možé de bi bilo dobro, za Dunaj izvoliti.

Pri volitvi poslancev v Frankfort na Némško so bile voljivcam v nekterih krajih iména tistih gospodov oznanjene, kteri so bili od nekiga zbora v Ljubljani za to poslanstvo nasvetovani. Vsi so bili gospóškiga stanú. „Kaj — so rekli nekteri kmetje — kaj se bojo ti gospodje za nas potegováli? kaj vedó gospodje od naših težav? Le kmete, pa kake práv raztergane, suhe in lačne kmete moramo vùn poslati, de jih bojo vidili, kako de jim gré! Iz teh naj se gospoda prepriča, kakošin de je kmet.“ —

*) Sedemnajsti dan tega mesca proti véčerú so naš presvitli Cesar s Cesarico, s svojim bratom Franc Korlnam in njegovimi sinovi, brez de bi bili ministram kaj povedali, nanagloma Dunaj zapustili, in tako ne samo Dunaj, ampak vse Avstrijske dežele v velik-strah in žalost pripravili. Za našiga Cesarja kri in življenje! je edini glas zvestih Avstrijskih podložnikov. Cesar nas ne smejo zapustiti, kaj bi bilo po tem z nami? — Dunajčanje so poslali neutegama imenitne gospode za Njimi, Jih prosit, de naj se zopet nazaj vernejo kot mili Oče k Svojim zvestim otrokam, kterim naj, kér spoznajo svoje pregreške, milostljivo prizanesó. — Z žalostjo oznanimo, de do današnjiga dneva presvitli Cesar še niso nazaj na Danaj prišli. — Berž ko smo v Ljubljani žalostno novico zvedili, de se Cesar Dunaj zapustili, so Krajski deželni stanovi in Ljubljansko mesto v imenu cele dežele milimu Cesarju pismo nepremakljive zvestobe poslali. Vredništvo.

Ljubi moji domorodci! vse svoje žive dni me še ni nobena tako v serce spékla, kakor ta. — Dête, dête — sim djal — kam bomo prišli, če se bojo raztergani, in lačni kmetje za poštene gruntarje potégovali? Kteri kmet je lačin ali raztergan? Kteri? Tisti, ki je pijanec, zapravljivec, postopač. Če se bodo taki za vas potégovali, jim ni tréba na Dunaj hoditi; taki naj koj doma začno svoj stan zboljševati, in nar kraji pot je, de z gorjačo po rakolnačarsko pred duri stopijo in od vas premožnih, poštenih kmetov potirjajo, česar jim je potreba. Kdor si sam sebi ne more domá obléke in živeža pošteno prislužiti, kaj tak se bo hodil za vas na Dunaj poganjati? —

Če si sicer volite kakiga župana (rihtarja) ali priséžniga možá, povejte mi, na kakošne možé cika-te? Nar bolj poštene in umne možé si zbirate, in to je prav. Kolikanj bolj pa je potreba za Dunajski véliki zbor né le poštenih, umnih, temuč tudi učenih, po deželi dobro znanih in sploh takih gospodov izvoliti, kteri prvič dobro po nemško pisati in govoriti umejo;

drugič de imajo natanjko védnost, ne le od tlake in desetíne, od gosposkinih davkov, prepisov, desetíga denarja i. t. d. temuč od vsih reči, ktere vladarstvo ljudstva vtíčejo, namreč: od postav vsakih zadev, — od kupčije po deželi in po morji, od šolskih reči in učeliš, od mitnih pravic, od sodbá, od sodbinih in kaznovavnih bukev, od cene in veljavnosti našiga domorodniga jezika, od srenjskih potreb (Gemeindebedürfnisse), od dozdanjih ravnáv drugih deželá našiga Cesarstva, od pridelkov naše doma če in druge ptuje dežele, z eno besedo, ti gospodje morajo biti jako prebrisani;

tretjič de znajo dobro glasovitno besedo zastaviti, se po nemško odrézati, de je kej. Zakaj v tem zboru bo potreba sred kakih 400 možakov govoriti. Kér pa druge dežele slovenskiga jezika ne razumé, se bo moglo vse po némško govoriti, pa ne tako govoriti, kakor vam kak zakonén pisáč práv široko gobezdá, ampak kakor pogumen govornik, s pametjo, zložno, iskreno, kakor v cerkvi na prížnici;

četertič de so pošteni, časti vredni in časti željni možjé, kterim je ljubši poštenje, kakor vés svet. Zakaj to se ne smé zgoditi, de bi se dali od poti pravičnosti na kako vižo premakniti; ne tako, kakor po kmetih, če kdo za kak potent prosí, pa župana in priséžne možé pred v kerčmo (oštarijo) pélje, prédin v kancelijo gredó.

„Pa — mi boste odgovorili — „gospod bo s gospodam deržal, kmet bo pa kmet ostal.“ Ta zadnja veljá. Kmet bo zmirej kmet, če ga tudi v gosposko sukno oblécete. Vam pa nič družiga po glavi ne blodi, kakor tlaka in desetina. To vam je že oznanjeno, de tlaka in desetina boste odnéhale; kako in od kod se bo pa grajšinam škoda za njih pravice povernila, to se bo na Dunaji razsodilo. Dête — boste rekli — za tole bi bili kmetje potrebni, zdaj pa le vùn! — Počakajte malo! Kdo se je do zdej za vas potegoval, če vas je kaj tišalo? Kdo je dozdej vam pravde speljeval, sodbe delal? Kdo je do zdej vaše pritožbe z gruntnimi gosposkami poravnaval? Kam ste se hodili pritoževat, če ste mislili, de se vam krivica godí? Ali ste se h kakimu kmétu zatékovali? Ali niste pri kantonskih gosposkah, pri kresijah pomoči, pri dohtarjih in učenih gospodih svétov iskali? — Če so bili taki možje do zdej od vas spoštovani, zakaj bi pa za Dunaj ne bili pripravni, kjer se bo tolikanj reči moglo ugotoviti in vravnati?

Kmetje véste dobro, kakošin tén vam ali sosédu v péti tíči; od tega bi zamogli povédati. Ali na Dunaji se ne bo le za dva, tri ali le za podložnike kake grajšine govorilo, ampak za kmete celiga cesarstva. Kdo

bo védil bolj za občne potrebe kmetov: ali kak védež, ki se le s pijanci prepira, ali kak omikan gospod, kteri iz znanstva domačih in ptujih deželá, ljudstva pozná?

In če mislite, de bi poslancam ta ali una réč v glavo ne padla, sej vam že ustava dovoljenje da, po poslancu prošnje na zbor poslati. Take prošnje morajo biti od vsih ljudi podpisane, ki jih želijo; če jih več podpiše, boljši je. Te prošnje bojo pri zboru očitno na glas brane. Na ta zbor bojo tudi drugi ljudjé hodili poslušat. Pošlíte tedaj kakiga možá, ki nemski jezik razume, na Dunaj, de bo slišal, kaj in kako de se bo v tem zboru govorilo, in de bo tudi doma védil povédati, kako so se poslanci za vas potegnili. — Ali ne bo ta práv? Mislim, de.

Pa ne mislite, ljubi moji rojaki, de jez zató pišem, de bi mene izvolili. Nič veseliga ne bojo iméli poslanci na Dunaji, marsiktero grénjko bojo požerli. Jez vas le zató želim podučiti, kér vas dobro poznam, kér vas ljubim, kér sim vašiga kmetiškiga rodú; zató bi se mi bitko zdélo, če bi vi zavolj neumne terme kako škodo terpéli, de bi vi na zadnje le ostanjke dobili in ovsenik grudili, druge dežele pa si pogačo pékle.

Miha Ambrož, c. k. komisár v Smeledniku.

Nekaj od davkov

in v kterih davkih bi bilo kmetiškimu stanu nar poprej polajšanja vošiti, pri kterih pa po pameti kaj pozneje?

(Dalje.)

B. Davki, kteri deržavne dohodke iz reči Cesariski samoprodaji prihranjenih (monopoljskih), pomnožujejo, so tle:

1. Davk od soli. Sol je dvoje baže: podzemeljska sol in morska. Podzemeljsko sol ali že čisto vledenito (kristalisirt) izpod zemlje kopljejo, kakor v Vilički v Galicíi, — ali pa z rudnino ali perstjó zedinjeno nar poprej v vodi rastopé ter slano vodo v velikih kotlih kuhajo, dokler sama čista sol ne ostane. Dosti dela je in vtraj pri pridelovanji podzemeljske soli. Morska sol se z dosti manjšim prizadevanjem in manjšimi stroški pridelá, kér ni treba družiga, kakor de se morje v nalaš pripravne in poravnane tla vpeljá in voda ob gorkoti sonca v puh razpodí, de sama sol na tléh ostane. Podzemeljsko sol kopljejo in kuhajo v deržavnih solinah in z občnimi stroški, morsko sol pa postestniki solin sami delajo, le de vés pridelk v deržavne solarije proti povračílu izročiti morajo. Deržavne solarije ne prodajajo soli na drobno, temuč le na debelo, po nar menj pol centa, in v prodajni cení je že davk zapopaden z vsimi stroški vred. Ni ga človeka, de bi ga davk od soli ne zadel, zató je pa tudi deržavni dohodik iz soli gotov in stanoviten. Predvarjen je za 1848 na 31 milijonov in 709,000 gold., čisti pa 26 milijonov in 24,000 gold.

2. Davk iz prodaje tobaka. Osnova tega davka je, de nobeden nesmé tobaka sejati, saditi in pridelovati brez posebniga dovoljenja prihodkine gosposke, in de se vés pridelk tobaka v deržavne zaloge proti povračílu cene izročiti mora. Iz perja domá pridelaniga tobaka, in iz tistiga, kar ga deržavno gospodarstvo še na Mažarskim in v ptujih deželah nakupi, narejajo v deržavnih fabrikah razne baže vdelaniga tobaka, kteriga v zakladnice po deželah postavljene razpošljejo. Iz teh zakladnic ga pa opravičeni prodajavci (zalogarji in trafikanti) po zapovedani cení (tarifi) na debelo in na drobno prodajajo. V prodajni cení so davki in vsi stroški za kupovanje siroviga pridelka, za vdelanje, vožnjo in za plačilo prodajavcov zapopadeni. Nobena kakšnimu davku podveržena réč ni takó malo potrebna za človeško življenje kakor tobak; le navada in dolgčas sta ga ljudém